YEAR :- 2018-2019

SHRI SHIVAJI ARTS, COMMERCE AND SCIENCE COLLEGE

AKOT. Dist-Akola

Class :- B.A. I (C)

Sub :- Indian Historical Temples

Name :-

1) Ku. Nikita Shrihari Patwardhan
2) Ku. Dhanashri Subhash Sadaphale
3) Ku. Pallavi Laxman Rekhate
4) Ku. Laxmi Gajanan Bhong

Guide :- Dr. Sachin kothekar Sir

Scanned by CamScanner

ऐतिहासिक वारसा ठेवा जपून!

१ असदगढ किल्ल्याची दुरवस्था झाली असून अकोल्याच्या ऐतिहासिक वास्तूकडे शासनाने लक्ष देण्याची गरज आहे.

Scanned by CamScanner

Scanned by CamScanner

नम मंदिराचा इतिहास – Minakshi Mandir History In Marathi

मंदिराची स्थापना व निर्माण स्वयं इंद्रदेवानी केली आपल्या कर्माचे फळ भोगण्यासाठी ते तीर्थयात्रेस
व आणि पार्वती यांनी त्यांना मार्गदशन केले. तेव्हा या स्थानावर इंद्रदेवांनी एक पवित्र मंदिराची स्थापना
र भगवान शिव व देवी पार्वती एका शिवलिंग मध्ये विलीन झाले. ह्या लिंगाची स्थापना स्वयं इंद्रदेवानी
इंद्रदेव नित्यनियमाने लिंगाची पूजा अर्चना करायचे. इंद्र देव कमलपुष्प अर्पित करून शिव पार्वतीस

Scanned by CamScanner

②

भुवनेश्वर

https://mr.wikipedia.org/s/w0o

भुवनेश्वर हे भारताच्या ओरिसा राज्याची राजधानी व राज्यातील सर्वात मोठे शहर आहे. भुवनेश्वर शहर ओरिसाच्या पूर्व भागात वसले आहे. महानदी भुवनेश्वरच्या ईशान्येकडून वाहते. १९४६ साली वसवले गेलेले भुवनेश्वर जमशेदपूर व चंदिगढसोबत भारतामधील सर्वात पहिले रेखीव (Planned) शहर होते. १९४८ साली ओरिसाची राजधानी कटकहून भुवनेश्वरला हलवण्यात आली. सध्या भुवनेश्वर ओडिशाचे आर्थिक, राजकीय व शैक्षणिक केंद्र आहे. ओडिशा विधानसभा येथेच स्थित आहे. केवळ २५ किमी अंतरावर असलेली कटक व भुवनेश्वर ही भारतामधील प्रमुख जोडशहरे आहेत. हिंदू धर्मामधील चार धाम ह्या सर्वात पवित्र तीर्थक्षेत्रांपैकी एक असलेले जगन्नाथपुरी हे स्थान भुवनेश्वरच्या ६० किमी दक्षिणेस तर कोणार्क सूर्य मंदिर ६५ किमी दक्षिणेस स्थित आहेत.

अनेक सहस्रकांचा इतिहास असलेल्या भुवनेश्वरचा उल्लेख सर्वप्रथम कलिंगच्या युद्धामध्ये आढळतो. इ.स.पूर्व दुसऱ्या शतकामध्ये खारवेलने शिशुपालगड येथे आपली राजधानी वसवली. सातव्या शतकात कलिंग साम्राज्याची राजधानी भुवनेश्वर येथेच होती. २०११ साली भुवनेश्वरची लोकसंख्या ८.४३ लाख इतकी होती. माहिती तंत्रज्ञान उद्योगाचे व शैक्षणिक संस्थांचे नवे केंद्र बनलेले भुवनेश्वर भारतामधील झपाट्याने प्रगती करणाऱ्या शहरांपैकी एक आहे.

भुवनेश्वर

भारतामधील शहर

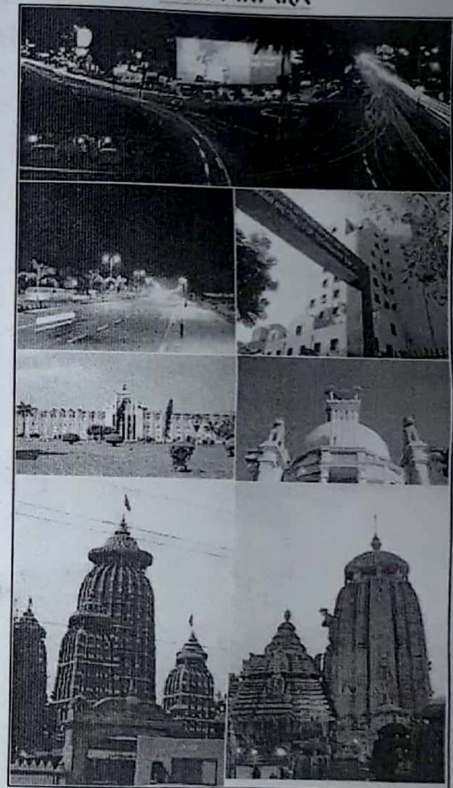

अनुक्रमणिका

इतिहास

वाहतूक

हेही पहा

बाह्य दुवे

इतिहास

१९४८ मध्ये आधुनिक भुवनेश्वर शहराचा पाया घातला गेला, तरीही शहराच्या आणि आसपासच्या भागांकडे शतकांपूर्वीचा इतिहास आहे.

धौली ही भुवनेश्वरजवळील कलिंग युद्धाची जागा होती. हे युद्ध इसवी सनापूर्वी २६२-२६१ या कालावधीत झाले. कलिंगावर आक्रमण केलेल्या मौर्य सम्राट अशोकाने (कारकीर्द इसपू २७२-२३६) युद्धानंतर त्या राज्यावर कब्जा केला. कलिंग युद्धात अतोनात प्राणहानी झाल्यामुळे अशोकाचे हृदयपरिवर्तन झाले, त्याबाबतचा शिलालेख धौली येथे आहे. अशोकाच्या सर्वात प्रभावी आज्ञेपैकी एक आज्ञा आधुनिक शहराच्या नैऋत्येकडे ८ कि.मी. वर असलेल्या शिलालेखात कोरलेली आहे. मौर्य साम्राज्याचा अस्त झाल्यानंतर हा परिसर महामेघववाह राजघराण्याकडे गेला. खारवेल हे त्यांचे सर्वात प्रसिद्ध राज्य. शहरानजीकचा शिशुपाळगड प्रसिद्ध आहे. उदयगिरी व खंडगिरी ही जैनांची पुण्यक्षेत्रेही जवळच आहेत. उदयगिरी टेकडीतील अनेक गुंफापैकी हत्तीगुंफा ही खारवेल राजाच्या शिलालेखामुळे प्रसिद्ध आहे. खंडगिरी टेकडीत पाच गुंफा आहेत. त्यांतील इंद्रकेसरी गुंफेच्या पाठीमागील गुंफेत जैनांच्या २४ तीर्थकरांच्या मूर्ती आढळतात. त्यानंतर सातवाहन, गुप्तस, मथरास आणि शैलओभभोव यांच्यासह अनेक राजवंशांनी या भागावर राज्य केले.

इसवी सनाच्या ७ व्या शतकात, सोमावमशी किंवा केशरी राजवंशाने या भागात आपले राज्य स्थापन केले. त्यांनी अनेक मंदिरे बांधली. केशरींनंतर, पूर्व गंगास हा कलिंग क्षेत्रावर १४ व्या शतकापर्यंत राज्य करीत होता. त्यांची राजधानी कलिंगनगर. ही सध्याच्या भुवनेश्वर जिल्ह्यात आहे. त्यांच्यानंतर, भोई वंशाचे मुकुंददेव या मराठा राजाने या परिसरात अनेक धार्मिक इमारती विकसित केल्या. भुवनेश्वरमधील बहुतेक जुनी मंदिरे ८ व्या ते १२ व्या शतकांदरम्यान शैव प्रभावाखाली करण्यात आली. अनंत वासुदेव मंदिर हे शहरातील विष्णूचे एकमेव प्राचीन मंदिर आहे. १५६८ मध्ये, अफगाण वंशाच्या Karrani राजवंशाने या क्षेत्रावर नियंत्रण मिळवले. त्यांच्या कारकिर्दीदरम्यान, बहुतेक मंदिरे आणि इतर रचना नष्ट झाल्या किंवा खराब झाल्या.

१६ व्या शतकात, क्षेत्र पंचमणी (?) मोगलांच्या नियंत्रणाखाली आले. १८ व्या शतकाच्या मध्यावर मुघलांच्या ताब्यात असलेल्या मराठ्यांनी या प्रांतात येण्यासाठी प्रवाशांना प्रोत्साहन दिले. १८०३ मध्ये हे क्षेत्र ब्रिटिश वसाहतवादी राजवटीखाली आले आणि बंगाल प्रेसिडेन्सी (१९१२ पर्यंत), बिहार आणि ओरिसा प्रांत (१९१२-१९३६) आणि ओरिसा प्रांताचे (१९३६-१९४७) भाग होते. ब्रिटिशशासित ओरिसा प्रांताची राजधानी कटक होती ती पुरामुळे बाधित होत असे आणि आणि त्या शहराला विस्तारासाठी जागेची अडचण होती. यामुळे ३० सप्टेंबर १९४६ रोजी ओरिसा प्रांताच्या विधानसभेत(?) राजधानी स्थलांतरित करण्याच्या प्रस्ताव मांडण्यात आला. भारताच्या स्वातंत्र्यानंतर, १३ एप्रिल १९४८ रोजी पंतप्रधान पंडित जवाहरलाल नेहरू यांनी नवी राजधानी स्थापन केली.

Scanned by CamScanner

सांची स्तूप

(3) 3

सांचीचा स्तूप

https://mr.wikipedia.org/s/6e9

साची येथील स्तूपाचे प्रवेशद्वार. त्यावरील बौद्ध धार्मिक चिन्हे. श्रीवत्स, त्रिरत्न, चक्र आणि तोरण

कृपया स्वत:च्या शब्दात परिच्छेद लेखन करून या लेखाचा / विभागाचा विस्तार करण्यास (https://mr.wikipedia.org/w/index.php?title=%E0%A4%B8%E0%A4%BE%E0%A4%82%E0%A4%9A%E0%A5%80%E0%A4%9A%E0%A4%BE_%E0%A4%B8%E0%A5%8D%E0%A4%A4%E0%A5%82%E0%A4%AA&action=edit) मदत करा.
अधिक माहितीसाठी या लेखाचे चर्चा पान, विस्तार कसा करावा? किंवा इतर विस्तार विनंत्या पाहा.

साचीचा स्तूप

सांचीचा स्तूप हा भारताच्या मध्य प्रदेश राज्यातील रायसेन जिल्ह्यातील सांची गावातील एक बौद्ध स्तूप आहे. सांची हे भोपाळपासून ४५ कि.मी. तर विदिशापासून ९ कि.मी. अंतरावर आहे. सांचीचा स्तूप हा मौर्य सम्राट अशोकांनी बांधलेला आहे.

इ.स.पूर्व तिसऱ्या शतकात अशोक राजाने बांधलेले, संपूर्णपणे विटांचे बांधकाम असलेले हे स्थापत्य फारच सुंदर आहे. हा स्तूप म्हणजे एक स्मारक होय. गौतम बुद्धाच्या अस्थी किंवा त्याचे काही अवशेष एका पेटीमध्ये जपून ठेवले जात असत, आणि त्या पेटीवर स्मारक म्हणून भव्य अशा स्तूपाचे बांधकाम केले जाई. सांचीचा स्तूप हे पण असेच एक स्मारक आहे.

या सांचीच्या स्तूपाच्या माथ्यावर छत्रावली आहे. इ.स.पूर्व पहिल्या शतकात सातवाहन साम्राज्याच्या कालखंडात या स्तूपाच्या बाजूने भव्य शिल्पांकित अशी तोरणे बांधली गेली आणि त्या स्तूपाभोवती प्रदक्षिणा घालण्यासाठी एक सुंदर प्रदक्षिणापथ तयार करण्यात आला. इथल्या तोरणांवर गौतम बुद्धांच्या आयुष्यातील विविध प्रसंग कोरलेले आहेत. सांची इथली ही तोरणे आणि त्यावर केलेले शिल्पकाम उत्तमप्रकारे केलेले आहे. या तोरणांवर असलेल्या ब्राह्मी लिपीमधील शिलालेखानुसार महाराष्ट्रातील कोणा आनंद नावाच्या व्यापाऱ्याने यासाठी देणगी दिल्याचा उल्लेख आढळतो.

सांची स्तूपावरील कोरीव कामाचे

चित्रदालन

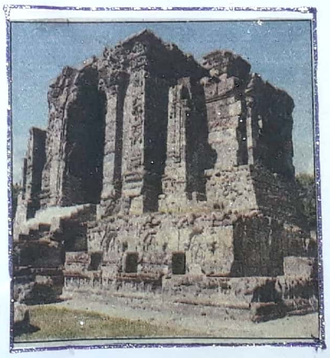

उत्तरेकडील द्वारावरील शोभिवंत कोरीवकाम

बौद्ध तीर्थस्थळे

Scanned by CamScanner

सुवर्णमंदिर

(५)

५

विकिपीडिया

सुवर्णमंदिर

https://mr.wikipedia.org/s/2my

१६ व्या शतकापासून अमृतसर हे शीख समुदायाचे मुख्य धार्मिक स्थान राहिले आहे. येथील सुवर्णमंदिर हे 'अमृत तलावा'च्या काठी आहे. सुवर्णमंदिराचे छत पितळेचे होते. १८३० मध्ये त्यावर जवळ जवळ १०० किलो सोन्याचे पाणी चढवण्यात आले.या मंदिरातच ऑपरेशन ब्लू स्टार झाले होते.

सुवर्णमंदिर

लंगर

गुरु नानक यांनी लंगरची संकल्पना रुजू केली. साधारणतः प्रत्येक गुरुद्वारात लंगरव्यवस्था असते. येथे येणाऱ्या भाविकांसाठी लंगरव्यवस्था आहे. या मंदिरास भेट देणारे भाविक त्या लंगर मध्ये मिळणारे जेवण हे प्रसादरुपी समजतात. रोज जवळपास एक लाखांहून अधिक भाविक लंगरमधील जेवण ग्रहण करतात. एखाद्या समुदायामार्फत निःशुल्क चालविल्या जाणारे हे जगातील सर्वात मोठे स्वयंपाकघर आहे.[१]

या लंगरची भट्टी कधीही बंद होत नाही. रोज गव्हाची ७ हजार किलो गव्हाची कणिक, १२०० किलो तांदुळ, १३०० किलो मसूरडाळ आणि ५०० किलो तुप वापरुन येथील स्वयंपाक करण्यात येतो. दररोज जवळपास २००हजार पोळ्या तयार करण्यात येतात.वरण मसूरडाळीचे करण्यात येते. या लंगरमध्ये ४५० कायमस्वरुपी पूर्णवेळ कर्मचारी आहेत तसेच अनेक स्वयंसेवकही या कामात हातभार लावतात.दररोज बदलणारे येथील स्वयंसेवक रोज सुमारे ३ लाख ताटे वाट्या व चमचे धुतात.[१]

येथे जेवतांना गरीब श्रीमंत हा भेद रहात नाही.

संदर्भ आणि नोंदी

1. लोकमत,नागपूर-ई-पेपर- दिनांक २९/०१/२०१७, पान क्रमांक ८ , *रंगबिरंगी क्रॉसवर्ल्ड- इथे जेवतात रोज लाख लोक* (http://epaper.lokmat.com/main-editions/Nagpur%20Main/2017-01-29/8). लोकमत मीडिया प्रायव्हेट लि. नागपूर. दिनांक २९/०१/२०१७ रोजी पाहिले.

२

पूर्वी कोने से मन्दिर का दृश्य

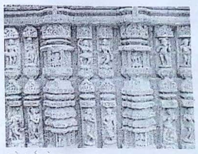
कोणार्क मे पाषाण कला

मुख्य मन्दिर तीन मंडपों में बना है। इनमें से दो मण्डप ढह चुके हैं।

त. अधिक माहितीसाठी हे बघा वापरण्याच्या अटी.

केदारनाथ मंदिर

विकिपीडिया

केदारनाथ मंदिर

https://mr.wikipedia.org/s/1s7i

केदारनाथ मंदिर हे भगवान शंकराचे एक हिंदू मंदिर आहे. हे मंदिर भारत देशाच्या उत्तराखंड राज्यातील केदारनाथ गावात मंदाकिनी नदीच्या काठावर बांधले गेले आहे. केदारनाथ हिंदू धर्मातील सर्वात पवित्र स्थानांपैकी एक असून ते १२ ज्योतिर्लिंगांपैकी एक तसेच पंचकेदार व छोटा धाम[१] ह्या तीर्थक्षेत्रांपैकी एक मानले जाते. हिमालय पर्वतामध्ये स्थित असलेल्या केदारनाथ मंदिराची निर्मिती पांडवांनी केली तर आद्य शंकराचार्यांनी ह्या मंदिराचे पुनरुज्जीवन केले असे मानण्यात येते. केदारनाथ सर्व ज्योतिर्लिंगांपैकी सर्वाधिक उंचीवर स्थित असून येथे भेट देण्यासाठी केवळ पायवाट अस्तित्वात आहे. गौरीकुंडहून १४ किलोमीटर (८.७ मैल) लांबीचा खडतर प्रवास करूनच केदारनाथ मंदिराचे दर्शन घेता येते.

हे मंदिर अक्षय तृतीया ते कार्तिक पौर्णिमा ह्या कालावधीमध्येच खुले असते व हिवाळ्यामध्ये येथील देवांच्या मुर्ती उखीमठ ह्या स्थानवर आणल्या जातात व तेथेच पुजल्या जातात.

२०१३ साली उत्तराखंडमध्ये आलेल्या विध्वंसक पुरामध्ये केदारनाथ गाव पूर्णपणे वाहून गेले व मंदिर परिसराचे देखील मोठे नुकसान झाले. परंतु दगडी केदारनाथ मंदिराला मात्र धक्का पोचला नाही.

केदारनाथ मंदिर

नाव:	केदारनाथ मंदिर
निर्माता:	स्वयंभू
जीर्णोद्धारक:	
निर्माण काल :	अति प्राचीन
देवता:	भगवान शंकर
वास्तुकला:	हिन्दू
स्थान:	उत्तराखंडच्या रुद्रप्रयाग जिल्ह्यामध्ये

Shiva shrine

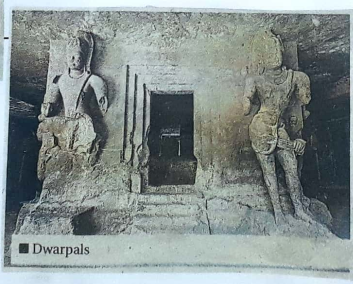

Dwarpals

Natraj

Scanned by CamScanner

महालक्ष्मी मंदिर

⑥

पुराण

पुराणात उल्लेखलेल्या १०८ पीठांपैकी एक, व महाराष्ट्रात असलेल्या देवीची साडेतीन पीठांपैकी एक आहे. मंदिराच्या मांडणीवरून ते चालुक्यांच्या काळात इ.स. ६०० ते ७०० मध्ये बांधले असण्याची शक्यता आहे. मंदिराचे पहिले बांधकाम राष्ट्रकूट किंवा त्या आधीचा शिलाहार राजांनी सुमारे आठव्या शतकात केले असावे.

पुराणे, अनेक जैन ग्रंथ, ताम्रपत्रे व सापडलेली अनेक कागदपत्रे यांवरून अंबाबाई मंदिराचे पुरातनत्व सिद्ध होते आणि कोल्हापूरची अंबाबाई खऱ्या अर्थाने अखिल महाराष्ट्राची कुलस्वामिनी ठरते..

कधी काळी मोगलांनी या देवळाचा विध्वंस केला तेव्हा देवीची मूर्ती पुजाऱ्याने अनेक वर्षे लपवून ठेवली होतीअसे म्हणतात. पुढे संभाजी महाराज यांच्या कारकीर्दीत इ.स. १७१५ ते १७२२ या कालखंडात मंदिराचे पुनरुज्जीवन करण्यात आले. उत्तम कोरीव काम असलेल्या भिंती व अगदी साधे वरचे शिखर हा कारागिरीतला फरक त्यामुळेच पडला असावा.

मूर्तीच्या जवळील सिंह व शिरावरील मातुलिंगामुळे देवी अनेकांच्या मते जगदंबाचे रूप आहे. देवीची मूर्ती दगडी असून तिचे वजन ४० किलोग्रॅम आहे. मूर्तीमागे दगडी सिंह आहे. डोक्यावर मुकुट आहे आणि त्यावर नागमुद्रा आहे.अकराव्या शतकातील शिलालेखात 'लिंगशैषाघौषहारिणी' असा देवीचा उल्लेख आहे. देवीच्या संस्कृत आरतीमध्येही तिच्या मस्तकावरील नागाचे वर्णन केले जाते. करवीर माहात्म्य ग्रंथात १३ व्या अध्यायातील सातव्या श्लोकात असे म्हटले आहे की, पन्नागांकित मस्तकाम म्हणजे नागांनी आपला फणा देवीच्या मस्तकावर पाहिला आहे असा उल्लेख आहे. हेमाडपंथी मंदिर प्रणालीचा प्रणेता हेमाद्री यांनी रचलेल्या हेमाद्री वीरचित चतुर्वर्गचिंतामणी या व्रतखंडात मस्तकावर नाग असे वर्णन असलेली मूर्ती करवीरनिवासिनीच आहे असे नमूद केले आहे.नाग, लिंगयोनी, पानपात्र आणि म्हाळुंग अशी महत्त्वाची चिन्हे हीच ज्या देवीची महत्त्वाची ओळख आहे.

मंदिराची वास्तू

कोल्हापूरमधील महालक्ष्मीचे हे मंदिर पश्चिमाभिमुख असून महाव्दार पश्चिमेकडे आहे. पारंपारिक मराठा शैलीचा, लाकडी सुरूच्या खांबांचा व इस्पिदार कमानी असलेला, सभामंडप प्रवेश केल्यावर दिसतो. गेल्या दहा शतकांत मंदिराची अनेकदा वाढ झाली. मंदिराचे चार महत्त्वाचे भाग आहेत. पूर्व भागातील गाभारा व रंगमंडप हा सर्वात पुरातन भाग आहे. देवीचा गाभारा येथेच आहे. उत्तरेकडे महाकालीचा गाभारा तर दक्षिणेकडे महासरस्वतीचा गाभारा असून या तीन अंगांना जोडणाऱ्या सभामंडपास महानाटमंडप असे नामाभिमान आहे.

हिंदू धर्मशास्त्राप्रमाणे मूर्तीच्या प्राणप्रतिष्ठेबरोबर मंदिरासही देवपण येते व म्हणूनच देवळाची डागडुजी किंवा वाढ करणे संमत असले तरी कोणताही भाग काढून टाकणे किंवा पाडणे मान्य नाही. यामुळे जुन्या देवळांची मोठी वाढ झालेली दिसते. चैत्र पौर्णिमेच्या वेळी एका मागे एक अशा चढत जाणाऱ्या व दीपांनी पाजळेल्या तीन शिखरांचा देखावा अवर्णनीय दिसतो .

कोल्हापूर अंबाबाई मंदिरामधीर शिल्प

Scanned by CamScanner

वैष्णो देवी मंदिर

(7)

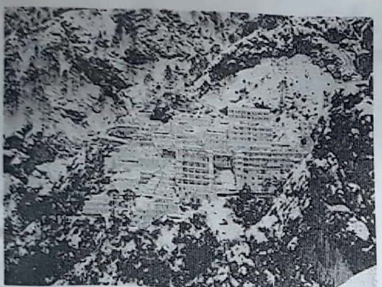
वैष्णो देवी भवन

हिंदू महाकाव्य के अनुसार, मां वैष्णो देवी ने भारत के दक्षिण में रत्नाकर सागर के घर जन्म लिया। उनके लौकिक माता-पिता लंबे समय तक निःसंतान थे। दैवी बालिका के जन्म से एक रात पहले, रत्नाकर ने वचन लिया कि बालिका जो भी चाहे, वे उसकी इच्छा के रास्ते में कभी नहीं आएंगे. मां वैष्णो देवी को बचपन में त्रिकुटा नाम से बुलाया जाता था। बाद में भगवान विष्णु के वंश से जन्म लेने के कारण वे वैष्णवी कहलाईं। जब त्रिकुटा 9 साल की थीं, तब उन्होंने अपने पिता से समुद्र के किनारे पर तपस्या करने की अनुमति चाही. त्रिकुटा ने राम के रूप में भगवान विष्णु से प्रार्थना की। सीता की खोज करते समय श्री राम अपनी सेना के साथ समुद्र के किनारे पहुंचे। उनकी दृष्टि गहरे ध्यान में लीन इस दिव्य बालिका पर पड़ी. त्रिकुटा ने श्री राम से कहा कि उसने उन्हें अपने पति के रूप में स्वीकार किया है। श्री राम ने उसे बताया कि उन्होंने इस अवतार में केवल सीता के प्रति निष्ठावान रहने का वचन लिया है। लेकिन भगवान ने उसे आश्वासन दिया कि कलियुग में वे कल्कि के रूप में प्रकट होंगे और उससे विवाह करेंगे।

इस बीच, श्री राम ने त्रिकुटा से उत्तर भारत में स्थित माणिक पहाड़ियों की त्रिकुटा श्रृंखला में अवस्थित गुफा में ध्यान में लीन रहने के लिए कहा.रावण के विरुद्ध श्री राम की विजय के लिए मां ने 'नवरात्र' मनाने का निर्णय लिया। इसलिए उक्त संदर्भ में लोग, नवरात्र के 9 दिनों की अवधि में रामायण का पाठ करते हैं। श्री राम ने वचन दिया था कि समस्त संसार द्वारा मां वैष्णो देवी की स्तुति गाई जाएगी. त्रिकुटा, वैष्णो देवी के रूप में प्रसिद्ध होंगी और सदा के लिए अमर हो जाएंगी.[3]

समय के साथ-साथ, देवी मां के बारे में कई कहानियां उभरीं. ऐसी ही एक कहानी है श्रीधर की। श्रीधर मां वैष्णो देवी का प्रबल भक्त थे। वे वर्तमान कटरा कस्बे से 2 कि.मी. की दूरी पर स्थित हंसली गांव में रहता थे। एक बार मां ने एक मोहक युवा लड़की के रूप में उनको दर्शन दिए। युवा लड़की ने विनम्र पंडित से 'भंडारा' (भिक्षुकों और भक्तों के लिए एक प्रीतिभोज) आयोजित करने के लिए कहा. पंडित गांव और निकटस्थ जगहों से लोगों को आमंत्रित करने के लिए चल पड़े. उन्होंने एक स्वार्थी राक्षस 'भैरव नाथ' को भी आमंत्रित किया। भैरव नाथ ने श्रीधर से पूछा कि वे कैसे अपेक्षाओं को पूरा करने की योजना बना रहे हैं। उसने श्रीधर को विफलता की स्थिति में बुरे परिणामों का स्मरण कराया. चूंकि पंडित जी चिंता में डूब गए, दिव्य बालिका प्रकट हुईं और कहा कि वे निराश ना हों, सब व्यवस्था हो चुकी है। उन्होंने कहा कि 360 से अधिक श्रद्धालुओं को छोटी-सी कुटिया में बिठा सकते हो। उनके कहे अनुसार ही भंडारा में अतिरिक्त भोजन और बैठने की व्यवस्था के साथ निर्विघ्न आयोजन संपन्न हुआ। भैरव नाथ ने स्वीकार किया कि बालिका में अलौकिक शक्तियां थीं और आगे और परीक्षा लेने का निर्णय लिया। उसने त्रिकुटा पहाड़ियों तक उस दिव्य बालिका का पीछा किया। 9 महीनों तक भैरव नाथ उस रहस्यमय बालिका को ढूँढ़ता रहा, जिसे वह देवी मां का अवतार मानता था। भैरव से दूर भागते हुए देवी ने पृथ्वी पर एक बाण चलाया, जिससे पानी फूट कर बाहर निकला। यही नदी *बाणगंगा* के रूप में जानी जाती है। ऐसी मान्यता है कि बाणगंगा (बाण: तीर) में स्नान करने पर, देवी माता पर विश्वास करने वालों के सभी पाप धुल जाते हैं। नदी के किनारे, जिसे *चरण पादुका* कहा जाता है, देवी मां के पैरों के निशान हैं, जो आज तक उसी तरह विद्यमान हैं। इसके बाद वैष्णो देवी ने *अधकावरी* के पास गर्भ जून में शरण ली, जहां वे 9 महीनों तक ध्यान-मग्न रहीं और आध्यात्मिक ज्ञान और शक्तियां प्राप्त कीं. भैरव द्वारा उन्हें ढूंढ लेने पर उनकी साधना भंग हुई। जब भैरव ने उन्हें मारने की कोशिश की, तो विवश होकर वैष्णो देवी ने महा काली का रूप लिया। दरबार में पवित्र गुफा के द्वार पर देवी मां प्रकट हुईं. देवी ने ऐसी शक्ति के साथ भैरव का सिर धड़ से अलग किया कि उसकी खोपड़ी पवित्र गुफा से 2.5 कि.मी. की दूरी पर *भैरव घाटी* नामक स्थान पर जा गिरी.

भैरव ने मरते समय क्षमा याचना की। देवी जानती थीं कि उन पर हमला करने के पीछे भैरव की प्रमुख मंशा मोक्ष प्राप्त करने की थी। उन्होंने न केवल भैरव को पुनर्जन्म के चक्र से मुक्ति प्रदान की, बल्कि उसे वरदान भी दिया कि भक्त द्वारा यह सुनिश्चित करने के लिए कि तीर्थ-यात्रा संपन्न हो चुकी है, यह आवश्यक होगा कि वह देवी मां के दर्शन के बाद, पवित्र गुफा के पास भैरव नाथ के मंदिर के भी दर्शन करें। इस बीच वैष्णो देवी ने तीन पिंड (सिर) सहित एक चट्टान का आकार ग्रहण किया और सदा के लिए ध्यानमग्न हो गईं।

Scanned by CamScanner

४

विवेकानंदांचे रॉक मेमोरिअल

कन्याकुमारी

भारत साधुसंतांची भूमी म्हणून जगात परिचित आहे. या देशातील महर्षींना मानणारे भक्त फक्त भारतातच नाही तर परदेशातही मोठ्या संख्येने आहेत. स्वामी विवेकानंद यांनी भारतीय अध्यात्म, धर्म, दर्शन संपूर्ण जगाला समजावून देण्यात मोठे योगदान दिले आहे. भारताचे दक्षिण टोक कन्याकुमारी येथे विवेकानंदांचे भव्य स्मारक रॉक मेमोरिअल जगभरातील पर्यटकांचे आकर्षण केंद्र असून दरवर्षी येथे सरासरी २० ते २५ लाख पर्यटक भेट देतात.

समुद्रात ज्या खडकावर हे स्मारक उभारले गेले आहे त्याची काही खास वैशिष्ट्ये आहेत. १८९२ साली विवेकानंद कन्याकुमारीच्या समुद्रात असलेल्या या खडकावर पोहून गेले होते आणि त्यांनी तेथेच ध्यानधारणा केली. रात्रभर ते याच खडकावर समाधी अवस्थेत होते आणि येथेच त्यांना त्यांच्या जीवनातले ध्येय गवसले. त्यानंतर त्यांनी १८९३ मध्ये अमेरिकेच्या शिकागो धर्म परिषदेत केलेले भाषण अजरामर ठरले. विवेकानंदाना आत्मज्ञान प्राप्त झालेल्या या खडकावर १९७० साली भव्य स्मारक उभारले गेले तेच हे रॉक मेमोरिअल.

लाल रंगाच्या दगडात हे स्मृती भवन बांधले गेले असून येथे साडेआठ फुट उंचीची विवेकानंद यांची भव्य मूर्ती, ध्यान केंद्र आहे. चारीबाजूनी समुद्राने वेढलेल्या या स्मारकात मंदिर, चर्च आणि मशीद यांचा सुरेख संगम आहे. येथून सूर्योदय आणि सूर्यास्त दोन्ही अनुभवता येतात. येथे अरबी, हिंद आणि बंगाल खाडी असा तीन समुद्राचा संगम असल्याने या ठिकाणाचे महत्त्व अधिक आहे.

कन्याकुमारी

सोमनाथ, नेहरू आणि राममंदि

• डॉ. मनमोहन वैद्य / सह सरकार्यवाह, राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघ

सर्वोच्च न्यायालयाने जेव्हा स्पष्ट केले की आमच्या प्राथमिकता वेगळ्या आहेत आणि अयोध्येतील राममंदिराच्या प्रकरणी त्वरित सुनावणी करण्याची आमची कुठलीही इच्छा नाही, तेव्हापासून लोकांमध्ये हा मुद्दा चर्चेचा बनला. अयोध्येच्या राममंदिराप्रमाणेच, सोमनाथ मंदिरावरही एका इस्लामी आक्रमकाने अनेक वेळा आक्रमण करून त्याला नष्ट केले होते. हे खरे आहे की, राममंदिराच्या जमिनीच्या मालकीचा वाद आणि सोमनाथ मंदिराच्या निर्माणाची प्रक्रिया भिन्न आहे, तरीही १९४८ साली सोमनाथ मंदिराच्या पुनर्निमाणावरून तत्कालीन पंतप्रधान जवाहरलाल नेहरू आणि डॉ. कन्हैयालाल माणेकलाल मुन्शी यांच्यादरम्यान झालेल्या चर्चेचे अवलोकन करणे आज समयोचित होईल. मुन्शी यांच्या 'पिलग्रिमेज टू फ्रीडम' पुस्तकात वर्णित या अविस्मरणीय चर्चेचे काही अंश इथे प्रस्तुत करीत आहे. (ज्यांना ही संपूर्ण चर्चा वाचण्याची इच्छा आहे, ते या पुस्तकाच्या पृष्ठ ५५९ ते ५६६ वर वाचू शकतात).

के. एम. मुंशी लिहितात-

...१९२२ सालच्या डिसेंबर महिन्यात मी त्या भग्न मंदिराच्या तीर्थयात्रेला गेलो. तिथे जाऊन मी मंदिराची भयानक दुरवस्था बघितली... "अपवित्र, जळालेले आणि उद्ध्वस्त, परंतु तरीही ते दृढतेने उभे होते. जणूकाही आमच्याशी केलेली कृतघ्नता आणि अपमान यांना न विसरण्याचा ते संदेश देत असावे. त्या दिवशी सकाळी मी पवित्र सभामंडपाच्या दिशेने जात होतो तर, मंदिराच्या स्तंभांचे भग्नावशेष आणि इतस्तत: पडलेल्या शिला बघून माझ्या मनात अपमानाची जी अग्निज्वाळा उफाळून आली, तिचे वर्णन नाही करू शकत."

आमचे राष्ट्रीय नेते दोन वेगवेगळ्या विचारांमध्ये वाटले गेले होते. सोमनाथ मंदिराच्या पुनर्निमाणाचा प्रारंभ भारताचे तत्कालीन गृहमंत्री सरदार पटेलांनी केला होता. त्याला केंद्र सरकारमधील कॅबिनेट मंत्री के. एम. मुन्शी यांनी पूर्णत्वास नेले व भारताचे तत्कालीन राष्ट्रपती डॉ. राजेंद्रप्रसाद यांनी त्याची प्राणप्रतिष्ठा केली.

के. एम. मुन्शी लिहितात-

नोव्हेंबर १९४७च्या दरम्यान सरदार पटेल प्रभासपाटणच्या दौऱ्यावर होते. तिथे त्यांनी सोमनाथ मंदिराचे दर्शन घेतले. एका सार्वजनिक सभेत सरदार पटेलांनी घोषणा केली- "नव्या वर्षाच्या या शुभ मुहूर्तावर आम्ही निर्णय घेतला आहे की, सोमनाथचे पुनर्निमाण केले पाहिजे... हे एक पवित्र कार्य आहे ज्यात सर्वांनी सहभागी झाले पाहिजे."

याची चर्चा तत्कालीन केंद्रीय कॅबिनेट बैठकीत झाली.

...कॅबिनेट बैठकीच्या शेवटी जवाहरलालने मला बोलावून म्हटले, "सोमनाथ मंदिराच्या पुनर्निर्माणाचे तुमचे प्रयत्न मला आवडले नाहीत. हा हिंदू पुनरुत्थानवाद आहे."

मी उत्तर दिले, "मी घरी जाऊन, जे काही घडले त्या संदर्भात तुम्हाला माहिती देतो."

परंतु, प्रश्न हा आहे की, पंडित जवाहरलाल नेहरूंनी याला 'हिंदू पुनरुत्थानवाद' सांगून विरोध का केला? या उलट, के. एम. मुन्शी यांनी याला 'भारताची सामूहिक अंत:चेतना' असे म्हटले आणि या प्रयत्नांमुळे सर्वसामान्य लोकांमध्ये आनंदाची लाट आल्याचे संकेत दिले. एकाच मुद्यावर दोन परस्परविरोधी दृष्टिकोन का म्हणून तयार होतात? मुळात हे भारताच्या अवधारणेसंबंधी दोन वेगवेगळे विचार आहेत. पंडित नेहरू भारतविरोधी नव्हते; परंतु भारतासंबंधी त्यांची दृष्टी युरोपकेंद्रित विचारांवर आधारित होती, जी भारताच्या 'भारतीय अवधारणेहून' वेगळी होती. इकडे सरदार पटेल, डॉ. राजेंद्र प्रसाद, के. एम. मुन्शी आणि इतर लोकांची 'भारता'बद्दलची अवधारणा भारतीय विचारांवर आधारित होती. त्यात भारताच्या प्राचीन आध्यात्मिक परंपरेचे सार निहित होते. महात्मा गांधींनी देखील याला मान्यता दिली होती. फक्त एक अट ठेवली होती की, मंदिराच्या पुनर्निमाणासाठी लागणारी रक्कम जनतेच्या सहयोगातून गोळा केली जावी.

के. एम. मुन्शी पुढे लिहितात-

"२४ एप्रिल १९५१ ला मी त्यांना (नेहरूंना) एक पत्र लिहिले होते. त्याला मी पुन्हा अक्षरश: प्रस्तुत करत आहे.

...सोमनाथच्या संदर्भात तुम्ही कॅबिनेटमध्ये स्पष्टपणे माझे नाव घेतले. तुम्ही असे केल्याचा मला आनंद आहे. कारण, माझ्या कुठल्याही विचारांना किंवा कार्याला मी लपवू इच्छित नाही. विशेषत: ज्यांनी गेल्या काही महिन्यांपासून माझ्यावर इतका विश्वास टाकला त्या तुमच्यापासून तर मला काहीही लपवायचे नाही.

...सोमनाथ येथे धर्म आणि संस्कृतीचे एक केंद्र, एक विद्यापीठ आणि एक कृषिक्षेत्र म्हणून विकसित करण्याचा मी विडा उचलला आहे. त्यामागे एक साधे-सोपे कारण आहे की हे कार्य मला सोपविण्यात आले आहे. अशा कुठल्याही कार्यात मदत करतेवेळी माझे वकील असणे किंवा एक सामान्य नागरिक अथवा मंत्री असणे हा केवळ एक योगायोग आहे. तुम्हाला चांगले माहीत आहे की, माझ्या ऐतिहासिक कादंबऱ्यांनी गुजरातच्या प्राचीन इतिहासाचा आधुनिक भारताला परिचय करून दिला आहे आणि 'जय सोमनाथ' या माझ्या कादंबरीची तर देशभरात चर्चा आहे. मी तुम्हाला खात्री देतो की, भारताची 'सामूहिक अंत:चेतना', कुठल्या अन्य कार्याच्या तुलनेत सोमनाथच्या पुनर्निर्माणाला भारत सरकारचे समर्थन आहे, हे ऐकून अधिक आनंदी व समाधानी आहे.

काल तुम्ही 'हिंदू पुनरुत्थाना'चा उल्लेख केला. मला तुमचे विचार माहीत आहेत. त्यांचा मी नेहमीच सन्मान केला आहे. मला आशा आहे की, तुम्ही देखील माझ्या विचारांशी न्याय कराल. मी माझ्या साहित्यिक आणि सामाजिक कार्याच्या माध्यमातून हिंदू धर्माच्या काही पैलूंची समीक्षा करीत त्यांना नवे रूप देण्याचे किंवा बदलण्याचे विनम्र प्रयत्न केले आहेत. ते या विश्वासाने की, हे छोटेसे पाऊलच आधुनिक वातावरणात भारताला एक उन्नत आणि सशक्त राष्ट्र बनवू शकते.

...अजून एक गोष्ट सांगू इच्छितो की, भूतकाळावर असलेला माझा विश्वास म[illegible] वर्तमानात काम करण्याची आणि भविष्याक[illegible] अग्रेसर होण्याची शक्ती प्रदान करीत आहे. माझ[illegible] लेखी अशा स्वातंत्र्याला कवडीची किंमत नाही, [illegible] आम्हाला भगवद्गीतेपासून वंचित ठेवेल, किं[illegible] आमच्यासारख्या लाखो लोकांच्या मनात मंदिरांप्र[illegible] वसलेल्या श्रद्धेला उखडून फेकेल आणि आमच[illegible] जीवनाच्या मूळ स्वरूपालाच नष्ट करेल...

...सोमनाथ येथे मूर्तीच्या प्राणप्रतिष्ठेसोब[illegible] आणखी एक घटना जुळली होती.

प्राणप्रतिष्ठेची वेळ आली तेव्हा मी राजेंद्र प्रसा[illegible] (भारताचे तत्कालीन राष्ट्रपती) यांच्याशी संप[illegible] केला आणि त्यांनी ही प्राणप्रतिष्ठा करावी म्हणू[illegible] विनंती केली. परंतु, मी त्यांना हेही बजावले की, ज[illegible] त्यांनी माझे हे निमंत्रण स्वीकारले तर त्यांना पावे[illegible] लागेल.

पंतप्रधानांशी झालेला माझा पत्रव्यवहा[illegible] त्यांच्यापासून लपला नव्हता. त्यांनी वचन दिले कि[illegible] पंतप्रधानांचा कुठलाही दृष्टिकोन असला तरी देखी[illegible] ते येतील आणि प्राणप्रतिष्ठा करतील. पुढे [illegible] म्हणाले, जर मला निमंत्रित केले असते तर [illegible] एखाद्या मशीद वा चर्चसोबतही हेच केले असते."

Scanned by CamScanner

मल्लिकार्जुन मंदिर

चित्र:Mallikarjun temple at Shirambe, dist. Ratnagiri.JPG

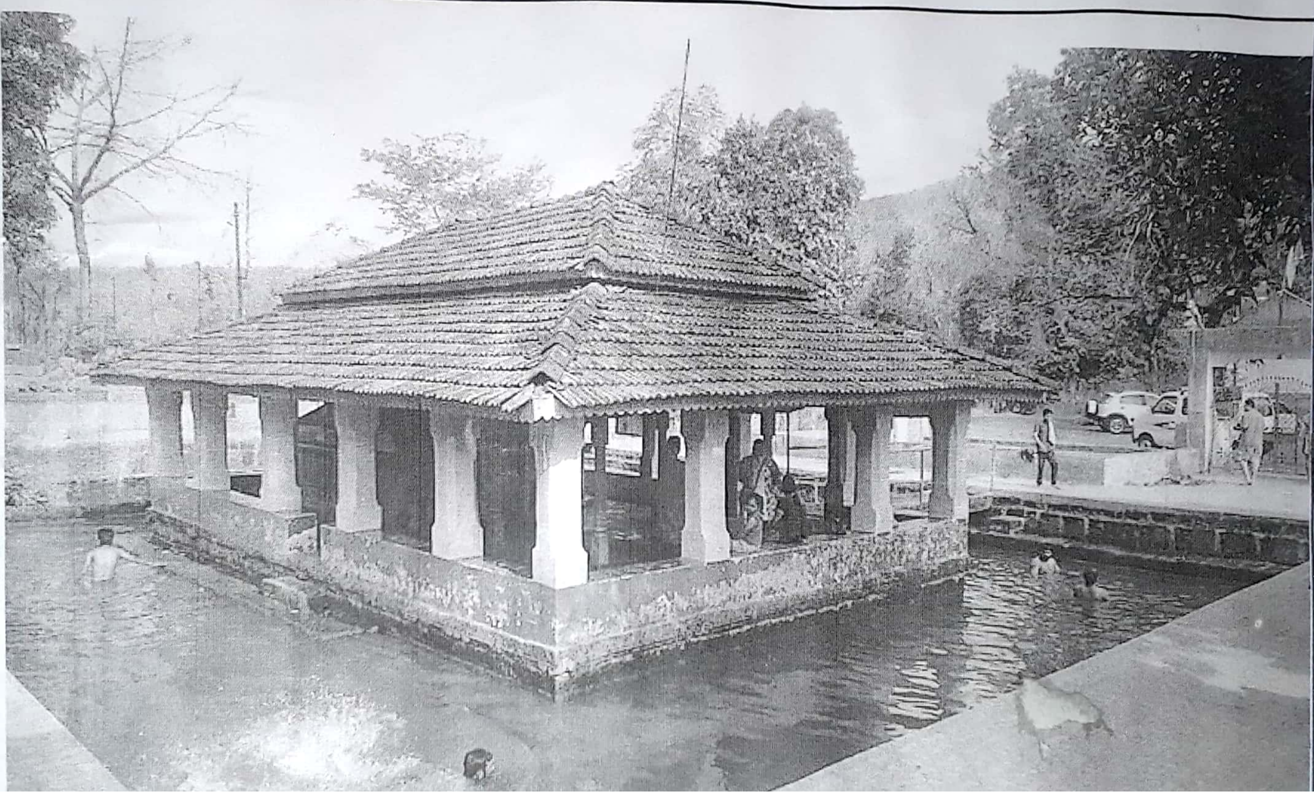

Scanned by CamScanner

Scanned by CamScanner

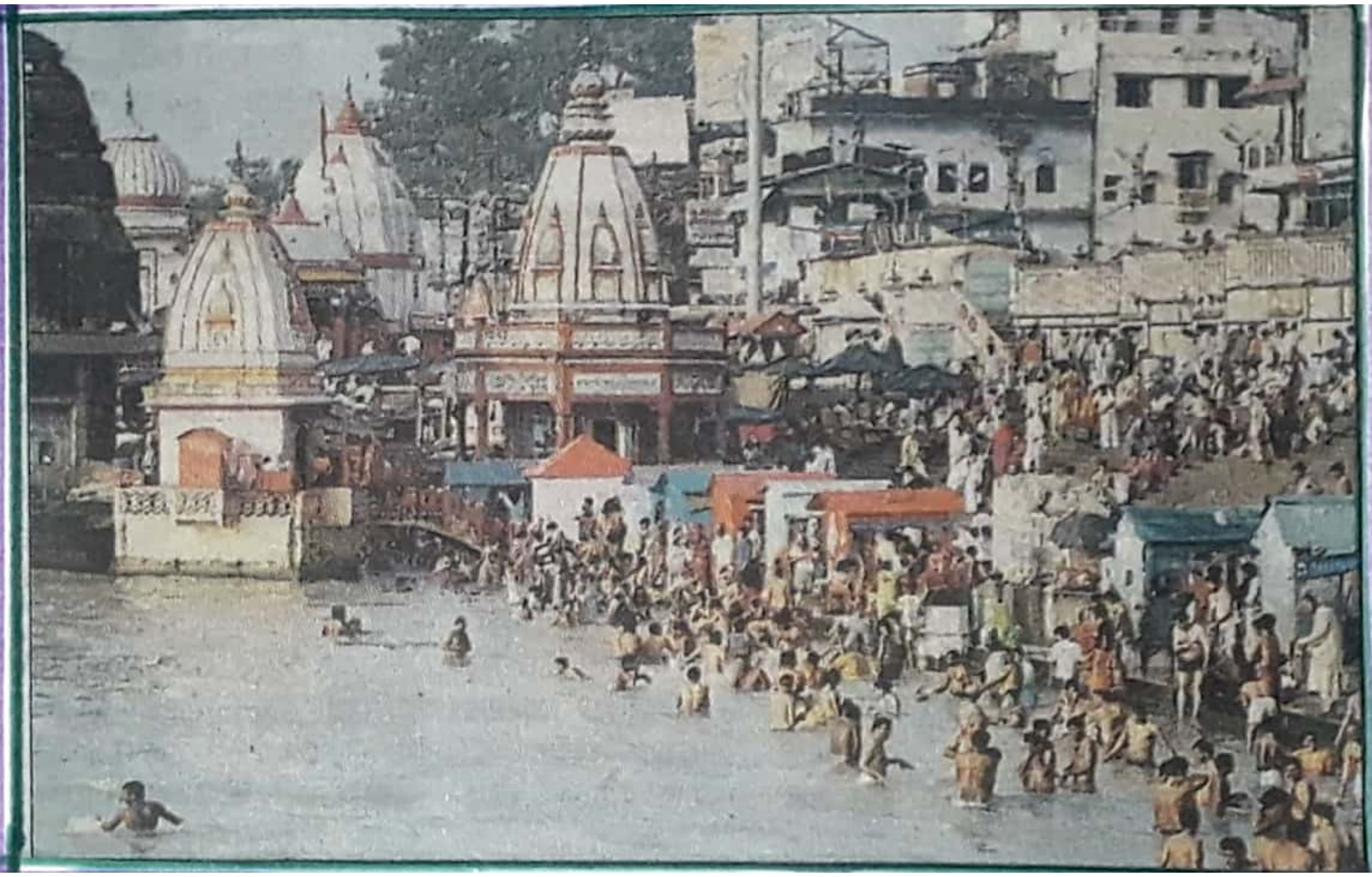

Scanned by CamScanner

सारस्वती मंदिर

Scanned by CamScanner

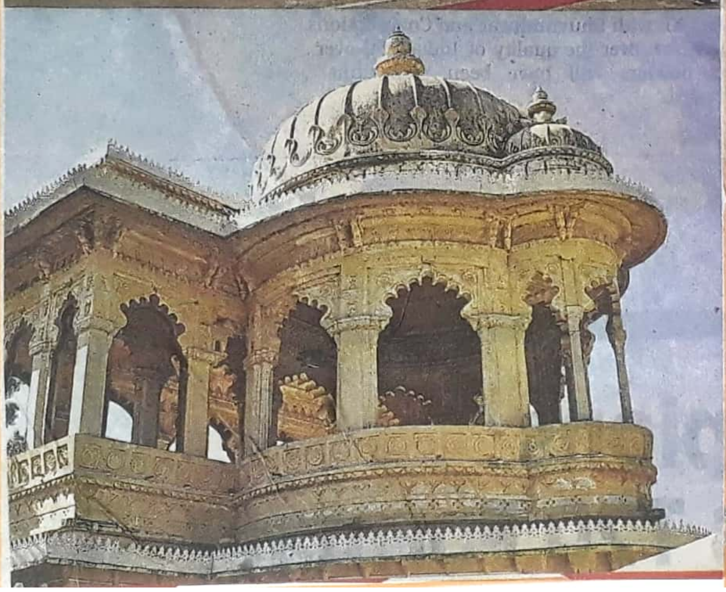

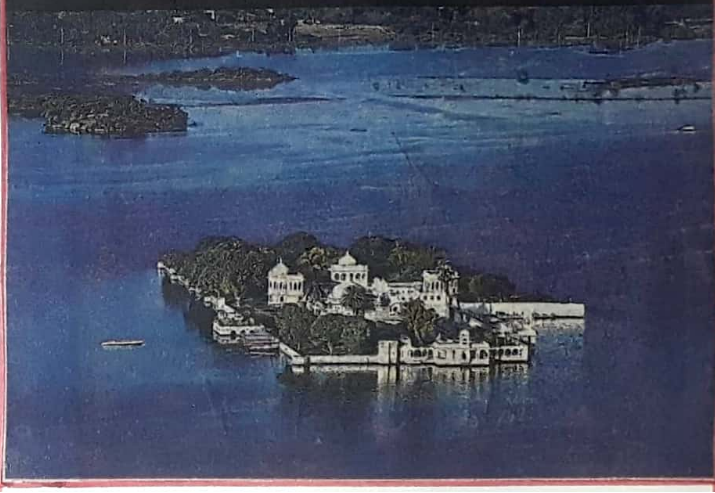

Scanned by CamScanner

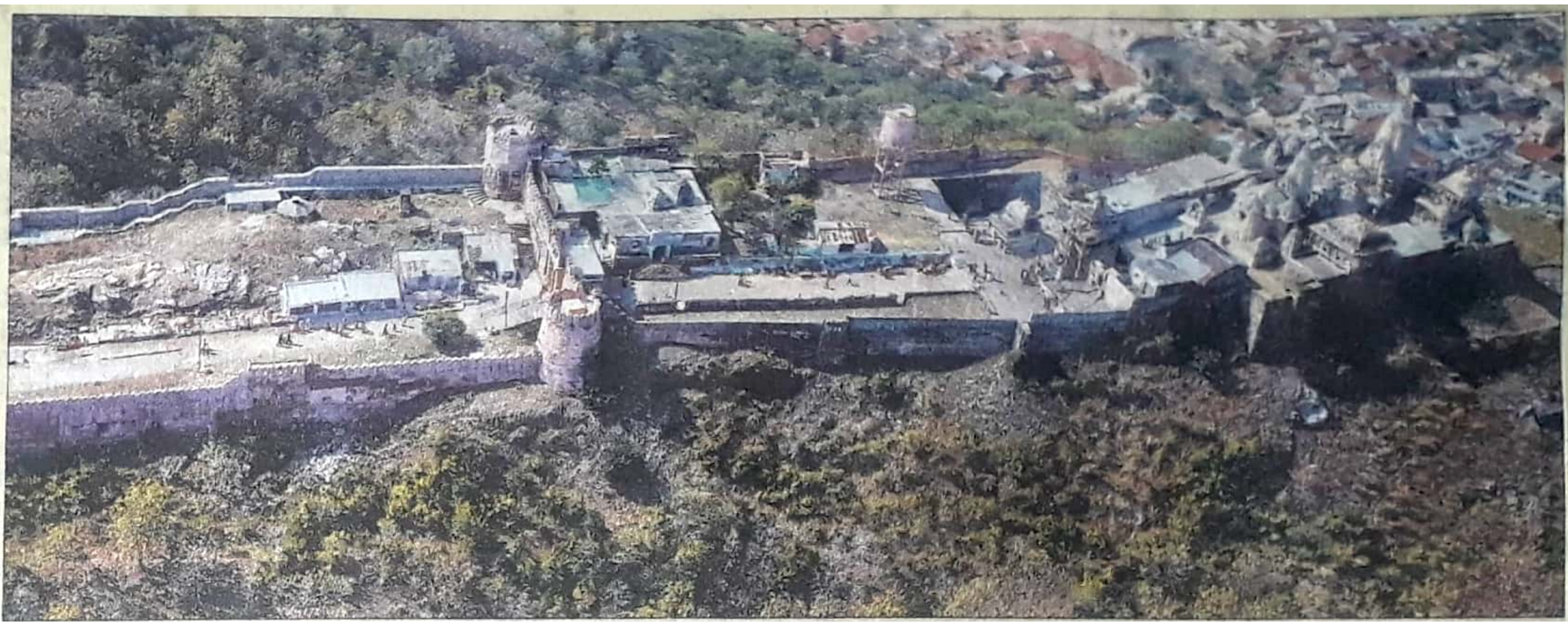

Scanned by CamScanner

18

विश्व मानव मंदिरात जगातल्या महामानवांचे दर्शन

तिवसा, १४ फेब्रुवारी

मानवतेच्या भूमिकेतून समाजाच्या उत्थानाकरिता ज्या महापुरुषांनी आपले अख्खे आयुष्य खर्ची घातले, अशा जगभरातील महापुरुषांचेही दर्शन हे जगातील एकमेव असलेल्या गुरुकुंज मोझरी येथील रामकृष्णहरी मानवता मंदिरात होत आहे. मानवतेचे महान पुजारी वंदनीय राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज यांनी ५० वर्षांपूर्वी गुरुकुंज मोझरी येथील दासटेकडीवर आपल्या अंतिम क्षणी ज्या महापुरुषांच्या मूर्ती बसविण्याची संकल्पना मांडली होती, ती आज पूर्णत्वास गेली आहे.

महाराजांनी गुरुकुंज आश्रम येथून १ किमी अंतरावर दासटेकडीवर 'राम-कृष्ण-हरी' या तीनही भगवंताच्या मूर्ती आणून त्यांची स्थापना केली. यामध्ये महाराजांचा एकात्मतेचा व विश्वव्यापी दृष्टिकोन होता. त्यामुळे हे मंदिर आता विश्व मानवता मंदिर म्हणून ओळखले जाते. त्यांनी सुचविलेल्या त्याच ठिकाणी त्यांनी नियोजित केलेल्या जागी व त्याच मानवता कार्य करणाऱ्या महापुरुषांच्या मूर्तींची स्थापना झाली आहे. त्यामध्ये महाराजांचे गुरुबंधु संत सत्यदेव बाबा व संत लहानुजी महाराज यांच्याही मूर्तींचा समावेश आहे.

या मूर्तींमध्ये छत्रपती शिवाजी महाराज, महात्मा गांधी, लोकमान्य टिळक, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, महात्मा ज्योतिबा फुले, रवींद्रनाथ टागोर, स्वामी चक्रधर, गुरू नानकदेव, स्वामी विवेकानंद, महात्मा बसवेश्वर, भगवान गौतम बुद्ध, स्वामी दयानंद सरस्वती, भगवान महावीर यांचा समावेश असून विदेशातील इंग्लंडच्या डॉ. ॲनी बेझंट, अमेरिकेचे राष्ट्राध्यक्ष अब्राहम लिंकन, जॉन केनेडी, ग्रीक येथील सॉक्रेटिस, येशू ख्रिस्त, काल मार्क्स, अरबस्थानचे महमंद पैगंबर (यांचे बोधचिन्ह), अमेरिकेचे डॉ. मार्टीन लुथर किंग, इराणचे महात्मा जरथस, आर्यलंडचे डी. व्हॅलेरा एमन, रशियाचे लिओ टॉल्स्टॉय, हंगेरीचे अल्बर्ट श्वाईट्झर, चीनचे संत कन्फुशियन, इटलीचे जोसेफ मॅझिनी यांचा समावेश आहे. जगभरातील या महापुरुषांच्या २७ मूर्तींतून मानवतेचे दर्शन होण्यासाठी या येथे ठेवण्यात आल्या आहेत.

१६ मूर्तींच्या स्थापनेला लागली ५० वर्षे

वंदनीय राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज यांनी ज्या २७ महापुरुषांच्या मूर्तींच्या स्थापनेचा संकल्प केला होता. त्यातील बहुतांश मूर्ती विदेशातील आहेत. त्यामुळे त्या महापुरुषांच्या मूर्ती तयार करून आणणे व स्थापन करणे, अशा १६ मूर्तींसाठी ५० वर्षांचा कालावधी खर्ची गेला.

प्रत्येक मूर्तीची उंची सवातीन फूट

महाराजांनी सुचविलेली प्रत्येक मूर्ती ठरविल्याप्रमाणे सव्वा तीन फूट उंच व अडीच फूट रुंद अशी आहे. ती मार्बल पासून बनविण्यात आली असून प्रत्येक मूर्तीची किंमत ७५ हजार रुपये आहे व या सर्व मूर्ती राजस्थानातील जयपूर येथून बनवून आणण्यात आल्या आहेत. केवळ मूर्ती नाही तर त्यांची माहितीसुद्धा मानवता मंदिरात बसविण्यात आलेल्या मूर्तीखाली देण्यात आली असून ती कुणी दिली, याचाही उल्लेख त्यात करण्यात आला आहे.

Scanned by CamScanner

राठोड यांच्या प्रयत्नांनी बदलतोय् पोहरादेवीचा चेहरा

‘नंगारा’रूपी वस्तू संग्रहालय भूमिपूजनानिमित्त एकवटला बंजारा समाज

◆ **यवतमाळ, ३० नोव्हेंबर**

गावकुसाबाहेर तांड्यांवर राहणाऱ्या बंजारा समाजाचे अलीकडच्या काळातील सर्वांत मोठे एकीकरण येत्या सोमवार, ३ डिसेंबरला पोहरादेवी (जि. वाशीम) येथे बघायला मिळणार आहे. महसूल राज्यमंत्री संजय राठोड यांच्या पुढाकारात होत असलेल्या नंगारारूपी वस्तू संग्रहालयाच्या भूमिपूजन कार्यक्रमानिमित्त बंजारा समाजातील सर्व नेते पक्षीय, संस्थात्मक मतभेद बाजूला सारून एकत्र आले आहेत. सर्व तांडे, बंजाराबहुल गावे, शहरांमधून सध्या ‘सेवालाल बोलो, पोहरागड चालो’ हा एकच नारा गुंजत आहे. त्यामुळे किमान एक लाखांच्यावर समाजबांधव या भूमिपूजनासाठी उपस्थित राहणार असल्याचा विश्वास आयोजकांमधून व्यक्त होत आहे.

महसूल राज्यमंत्री संजय राठोड यांनी वाशीम जिल्ह्याचे पालकमंत्री झाल्यानंतर तीर्थक्षेत्र विकासांतर्गत पोहरादेवीचा १२५ कोटींचा विकास आराखडा शासनाकडे सादर केला. यातील २५ कोटींच्या विकास आराखड्यास शासनाने मंजुरी दिली. या आराखड्यात संजय राठोड यांनी भारतातील गोरबंजारा समाजाची बोलीभाषा, पेहराव, साहित्य, संस्कृतीचे जतन आणि संवर्धन व्हावे तसेच संत सेवालाल महाराजांच्या आठवणी जतन व्हाव्या यासाठी पोहरादेवी येथे नंगारारूपी भव्य वस्तू संग्रहालयाची निर्मिती करण्याची संकल्पना मांडली.

या माध्यमातून पोहरादेवीचा चेहरामोहरा बदलविण्याचा ध्यास राज्यमंत्री संजय राठोड यांनी घेतला आहे. या प्रस्तावित वास्तूचे भूमिपूजन सोमवार, ३ डिसेंबर रोजी मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस, शिवसेना पक्षप्रमुख उद्धव ठाकरे, बंजारा समाजाचे धर्मगुरू संत डॉ. रामराव बापू, वित्तमंत्री सुधीर मुनगंटीवार, परिवहनमंत्री दिवाकर रावते, ग्रामविकासमंत्री पंकजा मुंडे, राज्यमंत्री दादा भुसे, राज्यमंत्री मदन येरावार व डॉ. रणजित पाटील, खा. भावना गवळी, आ. मनोहर नाईक, आ. राजेंद्र पाटणी, जिल्हा परिषद अध्यक्ष हर्षदा देशमुख, एआयबीएसएसचे राष्ट्रीय अध्यक्ष राजू नाईक आदी मान्यवरांच्या उपस्थितीत होत आहे.

या नंगारारूपी वस्तू संग्रहालयाचे भूमिपजूनही ऐतिहासिक व्हावे, यासाठी देशातील संपूर्ण गोरबंजारा समाज एकवटला आहे. या कार्यक्रमानिमित्त राज्यमंत्री संजय राठोड यांनी संपूर्ण महाराष्ट्र पिंजून काढत बंजारा समाजाच्या सहविचार सभांना संबोधित केले.

संत सेवालाल महाराज यांची समाधी असलेले पोहरादेवी हे बंजारा समाजाचे देशातील सर्वात महत्त्वाचे धार्मिक तीर्थस्थळ आहे. बंजारा समाजाची काशी म्हणून प्रसिद्ध असलेल्या पोहरादेवी येथे दरवर्षी रामनवमीला मोठी यात्रा असते. या यात्रेत देशभरातून समाजबांधव लाखोंच्या संख्येने सहभागी होत असतात. यावर्षी नंगारारूपी वस्तू संग्रहालयाच्या निमित्ताने पोहरादेवीत यात्रेपूर्वीच भक्त आणि समाजबांधवांची मांदियाळी होणार आहे.

हा भूमिपूजन सोहळा यशस्वी होण्यासोबतच या सोहळ्यातून समाजबांधवांचे एकीकरण व्हावे यासाठी समाजातील सर्व नेते अहोरात्र परिश्रम घेत आहेत. सर्व पक्षीय मतभेद दूर सारून सेवालाल महाराजांचा धवल झेंडा हाती घेऊन नेत्यांनी बैठका, सभांचा सपाटा राज्यभर सुरू केला आहे. आ. प्रदीप नाईक, आ. तुषार राठोड, आ. निलय नाईक, माजी राज्यमंत्री अविनाश नाईक, माजी मंत्री मखराम पवार, माजी आमदार किसन राठोड, धोंडीराम राठोड या गोरबंजारा लोकप्रतिनिधींनी कार्यक्रमासाठी सक्रिय सहभाग घेऊन समाजबांधवांत नवचैतन्य निर्माण केले आहे.

विविध ठिकाणांहून संवादयात्रा, सायकल, मोटार रॅली, पायी दिंडी अशा विविध माध्यमांतून देशभरातील बंजारा बांधव पोहरादेवीकडे निघाले आहेत. या कार्यक्रमाच्या आयोजनासाठी गोर बंजारा समाज राज्य, जिल्हा व तालुका समन्वय समिती कार्यरत असून कार्यक्रमासाठी विविध समित्या गठीत करण्यात आल्या आहेत. भूमिपूजन सोहळ्याबाबत समाज बांधवांमध्ये प्रचंड उत्सुकता निर्माण झाली असून हा सोहळा गर्दीचे सर्व उच्चांक मोडेल, असा विश्वास आयोजकांमधून व्यक्त होत आहे.

पुसद येथे सभा

बंजारा समाजाचा धार्मिक, सामाजिक सोहळा असलेल्या या भूमिपूजन कार्यक्रमाला बंजारा समाज सहपरिवार उपस्थित राहावा, यासाठी राज्यात राज्यमंत्री व निमंत्रक संजय राठोड यांनी बंजारा समाजातील कार्यकर्त्यांच्या सभा घेतल्या. समाजात जनजागरण करण्यात आले. पुसद येथे रविवार, २५ रोजी सभा पार पडली. या सभेला राजू नाईक, डॉ. टी. सी. राठोड, विजय चव्हाण, बाबूसिंग आडे उपस्थित होते.

सामाजिक व धार्मिक ऐक्याचे बंजारा समाजाने साक्षीदार व्हावे व भूमिपूजन सोहळ्याला मोठ्या संख्येने उपस्थित राहावे, असे आवाहन आ. मनोहर नाईक यांनी केले. सभेचे सूत्रसंचालन प्रा. संजय चव्हाण यांनी केले. ◂(*तभा वृत्तसेवा*)

Scanned by CamScanner